

Redovisning av uppdrag om pågående utvecklingsarbete avseende Skolverkets utbildningsinspektion

Dnr /2006/9555/BIA/G

Härmed redovisas uppdraget att till Utbildningsdepartementet redovisa pågående utvecklingsarbete vad avser Skolverkets utbildningsinspektion givet i regleringsbrevet för 2007.

Sammanfattning

Under 2006 har ett arbete inletts med att utveckla Skolverkets inspektionsmodell. Arbetet skall ses både mot bakgrund av behovet att utveckla nuvarande modell och regeringens signaler om en tätare och förbättrad granskning av skolors kvalitet, med inspektion av varje skola minst vart tredje år. Fokus skall ligga på skolans kunskapsuppdrag.

Trots att uppföljningar visar att dagens inspektionsmodell är förhållandevis framgångsrik finns behov av, och inte minst möjligheter med, att utveckla den vidare. Huvudsyftet med utvecklingsarbetet är att öka effekten av inspektionen i de inspekterade kommunerna och skolorna, dvs. att i än högre grad bidra till likvärdig utbildning, ökad måluppfyllelse och rättssäkerhet för barn och elever. Inspektionen bör bli mer fokuserad och situationsanpassad, med skarpare och tydligare bedömningar, samt mer behovsstyrd. En ambition är också att den modell som utvecklas blir så flexibel att den lätt kan anpassas till förändringar av inspektionens inriktning liksom i det regelverk som styr de inspekterade verksamheterna.

Liksom idag kommer metoderna inom den vidareutvecklade inspektionsmodellen främst bestå av dokumentstudier, intervjuer, iakttagelser i verksamheter samt eventuellt enkäter. I utvecklingen av dessa olika metoder bör så långt möjligt vetenskaplighet och beprövad erfarenhet tas som utgångspunkt. Inspektionens underlag för dokumentanalys måste utvecklas vidare, liksom analysen i sig. Information skall samlas både internt från Skolverket och från externa källor. Självvärderingar som komplement till olika statistikällor prövas också.

Dnr 59-2007:1673

Den inspektionsmodell som är under utveckling består av basinspektion, fördjupad inspektion vid behov och tematisk inspektion inom angelägna områden, den senare i första hand i metodutvecklingssyfte. Den nu gällande strukturen för inspektionsarbetet ersätts med en indelning utifrån huvudområdena Kunskaper, Normer och värden samt Ledning och kvalitetsarbete, med tyngdpunkt på kunskapsuppdraget. Huvudområdena är indelade i bedömningsområden och, under dessa, bedömningspunkter. Bedömningsområden och bedömningspunkter skall alltid kunna härledas till målen i skollagen, skolformförordningarna, läroplanerna eller övriga författningar som styr verksamheten. Under det fortsatta utvecklingsarbetet skall grunderna för bedömningarna tydliggöras så att inspektionens bedömningar blir skarpare och tydligare än idag.

En basinspektion skall resultera i en inspektionsrapport som skall vara kortare samt mer lättillgänglig, likvärdig och jämförbar än idag. Tiden för att skriva en sådan rapport skall begränsas. En fördjupad inspektion skall resultera i en fördjupad inspektionsrapport, anpassad efter aktuell frågeställning.

Redovisning av vidareutvecklingen av Skolverkets utbildningsinspektion	1
Sammanfattning	1
1. Inledning.....	4
2. Utgångspunkter	4
2.1 Utbildningsinspektionen etablerades 2003	4
2.2 Utbildningsinspektionens syfte och inriktning.....	5
2.3 Styrsystemets betydelse	6
2.4 Aviserade förändringar i regelverket	6
3. Dagens inspektion.....	8
3.1 Dagens inspektionsmodell	8
3.2 Har dagens inspektioner någon effekt?	9
4. Vidareutvecklingen av inspektionsmodellen.....	10
4.1 Varför utveckla inspektionsmodellen?	11
4.2 Den vidareutvecklade inspektionsmodellen	13
4.3 Förbättrat beslutsunderlag	19
4.4 Analys och rapportering från inspektionen	21

1. Inledning

Enligt Skolverkets regleringsbrev för 2007 skall Skolverket till Utbildningsdepartementet redovisa pågående utvecklingsarbete vad avser metoder för utbildningsinspektion, utveckling av mer lättillgänglig och jämförbar redovisning av inspektionsresultat samt hur tillgänglig uppföljningsinformation, såväl inom som utanför verket, i ökad utsträckning kan användas som grund för att bedöma utbildningens kvalitet. Uppdraget bör ses i perspektivet av de intentioner regeringen uttalat för Skolverkets utbildningsinspektion.

I budgetpropositionen för 2007 aviserade regeringen att den ser ett behov av tätare och förbättrad granskning av skolors kvalitet, med inspektion av varje skola minst vart tredje år. Fokus skall ligga på skolans kunskapsuppdrag. I mars 2007 fattade regeringen dessutom beslut om att tillsätta en särskild utredare med uppdrag att se över myndighetsstrukturen inom skolväsendet m.m. och därvid bl.a. överväga om utbildningsinspektionen skall bli en självständig myndighet eller inte. Enligt utredarens direktiv skall inspektionens uppgifter renodlas och förstärkas, så att fokus för inspektionen kommer att ligga på hur väl skolorna klarar kunskapsuppdraget. Inspektionens uppgifter skall koncentreras till kvalitetsgranskning och tillsyn. Avgörande för att utbildningsinspektionen skall fylla sitt syfte är enligt direktiven att granskningen utförs med god kvalitet och utifrån kunskap om vetenskapliga metoder för att utvärdera skolors och verksamheters insatser.

Det utvecklingsarbete som redovisas i denna rapport avser i huvudsak den vidareutveckling av inspektionen som påbörjats inom Skolverkets avdelning för utbildningsinspektion under 2006, och vars inriktning i hög grad sammanfaller med de signaler som nu ges av regeringen. Utbildningsinspektion består av både kvalitetsgranskning och tillsyn, vilket framgår av Skolverkets instruktion (2002:1160). Inom avdelningen för utbildningsinspektion genomförs regelbundna inspektioner av såväl förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg, barn- och ungdomsutbildning som vuxenutbildning.

2. Utgångspunkter

2.1 Utbildningsinspektionen etablerades 2003

Skolverkets utbildningsinspektion, bestående av både granskning av kvalitet och tillsyn, etablerades i och med myndighetsombildningen den 1 mars 2003. Utbildningsinspektionens uppdrag skulle bli vidare än tillsynens, och därigenom ge förut-

sättningar för bedömningar som tillsynen inte kan göra. Tankarna utgick från Tillsynsutredningens betänkande (SOU 2002:14) där det konstaterades att tillsyn handlar om ”rätt eller fel”, dvs. om uppställda krav är uppfyllda eller ej. Kvalitetsgranskningen skulle med det synsättet ge utrymme för att i högre grad också göra bedömningar av ”bra eller dåligt”. Utbildningsinspektion, omfattande både kvalitetsgranskning och tillsyn, skulle ske regelbundet både på kommunnivå och på skolnivå. Inspektionen ersatte den tidigare ordningen med systematisk tillsyn skild från en tematisk kvalitetsgranskning.

Sedan inrättandet av utbildningsinspektionen har Skolverket haft regeringens uppdrag att genomföra en utbildningsinspektion som skall omfatta varje kommun och alla skolor vart sjätte år. Detta motsvarar en takt på ca 50 kommuner och 1000 skolor per år. Kommunernas ansvar för förskoleverksamheten och skolbarnsomsorgen, barn- och ungdomsutbildningen samt vuxenutbildningen inspekteras och bedöms, liksom samtliga kommunala och fristående skolor.

2.2 Utbildningsinspektionens syfte och inriktning

Utbildningsinspektionens uppgift är således att klargöra om, och hur väl en skola eller verksamhet fungerar i förhållande till de mål och riktlinjer som finns i skollagen (1985:1100), de nationella läroplanerna för det offentliga skolväsendet, skolformsförordningarna och andra författningar. Till stöd för det lokala arbetet med tillämpningen av dessa mål och riktlinjer har Skolverket i vissa fall utfärdat allmänna råd. Granskningen och bedömningen som görs på både huvudmannanivå och skolnivå tar fasta på såväl kvalitativa som rättsliga aspekter av verksamheten. Syftet är både att bevaka de grundläggande förutsättningarna för likvärdighet och rätten för barn, elever och studerande att få en utbildning som uppfyller statens krav (tillsyn) samt att ge underlag till förbättringar av kvaliteten i verksamheterna och hos den inspekterade huvudmannen (kvalitetsgranskning). Ett mervärde av inspektionerna är att resultaten från dessa kan sammanställas och därmed bidra till en nationell bild av tillståndet i det svenska skolsystemet samt, där så är påkallat, bidra till att behov av förändringar i det befintliga regelverket uppmärksammas.

Genom inspektionens kvalitetsgranskning och tillsyn uppstår en direkt relation mellan Skolverkets utbildningsinspektion och skolan/huvudmannen, där eventuell kritik från inspektionens sida förväntas leda till rättelse eller förbättringsåtgärder. Av naturliga skäl blir en sådan tillsyn och granskning i hög grad en fråga om en bred avstämning. Fördjupning kan ske vid behov, t.ex. om en huvudman eller en verksamhet uppvisar stora brister i sin verksamhet. Insamling av underlag från inspektionen ger emellertid inte ett statistiskt säkerställt svar på läget i det svenska skolsystemet utan mer en bild av i vilken utsträckning vissa företeelser är vanliga hos de inspekterade huvudmännen och i de inspekterade skolorna samt vilka brister som förekommer. Inte heller kan orsakssamband fastställas. Ju fler huvudmän

och skolor som inspekterats över tid, desto säkrare nationella bilder kan emellertid ges.

2.3 Styrsystemets betydelse

Arbetet med att utveckla inspektionsmodellen sker med befintligt styrsystem och ansvarfördelningen mellan stat och kommun som utgångspunkter. Det innebär att staten fastställer mål och riktlinjer i skollagen, läroplaner och andra författningar. Inom dessa ramar har sedan kommuner och andra huvudmän, samt enskilda skolor och andra verksamheter, stor frihet att avgöra hur verksamheten skall genomföras. Kommunerna beslutar hur skolan skall organiseras och administreras samt hur resurserna skall fördelas och disponeras. Huvudprincipen är således att målen preciseras medan medlen för att nå dem lämnas öppna.

Mål- och resultatstyrningen som metod för styrning bygger på att det på varje nivå är kunskapen om det som sker i verksamheten som skall vara grunden för utveckling. På alla nivåer i systemet skall verksamheten följas upp och utvärderas mot målen i styrdokumentet. Resultatet av detta skall analyseras och vid behov skall beslut fattas om åtgärder för förbättring. Detta gäller lokalt på skolan, på kommunnivån och på den nationella nivån, och med utgångspunkt i varje nivåns ansvar.

För utbildningsinspektionen innebär detta att frågor om styrning, ledning och kvalitetsarbete blir centrala. Oberoende av om det gäller en skolas kunskapsresultat eller hur väl målen nås inom området normer och värden måste inspektionen, utöver att bedöma resultatet i sig, också bedöma om skolan eller huvudmannen har kunskap om det iakttagna förhållandet, om den har strategier för att åtgärda eventuella brister och om den faktiskt genomför åtgärderna. Detta innebär att huvudmännen och deras styrsystem samt, på skolnivå, ledningen blir viktiga fokus för inspektionen.

2.4 Aviserade förändringar i regelverket

Genomförandet av utbildningsinspektionens tillsyn och kvalitetsgranskning kräver stöd i skollagen, läroplaner, skolformsförordningar eller andra författningar. Förändringar i dessa har därför stor betydelse. Sammantaget innebär nu pågående lagstiftningsarbete och uppdrag till olika utredningar och arbetsgrupper att inspektionen i framtiden kan förvänta sig stärkta och tydligare förutsättningar för sitt uppdrag.

Den pågående skollagsberedningen omfattar t.ex. frågor som har direkt bäring på inspektionens genomförande. Skollagskommittén föreslog i sitt slutbetänkande (SOU 2002:121) att den statliga tillsynen av efterlevnaden av skollagen, föreskrifter som meddelas med stöd av skollagen eller andra författningar skall regleras i skollagen. Enligt förslaget skall dessutom framgå av skollagen att Skolverket har rätt att inspektera sådan verksamhet som står under dess tillsyn och får inhämta upplys-

Dnr 59-2007:1673

ningar och ta del av de handlingar och annat material som behövs för tillsynen samt att den vars verksamhet inspekteras är skyldig att lämna den hjälp som behövs vid inspektionen. Kommittén föreslog vidare att Skolverket skall få rätt att förelägga huvudman för verksamhet som står under verkets tillsyn att fullgöra sina åligganden samt att föreläggandet skall kunna förenas med vite.

Förslagen skulle, om de genomfördes, väsentligt stärka utbildningsinspektionen. I samband med Tillsynsutredningens arbete (dir. 2000:62, dir. 2002:84 och dir. 2003:70) framkom att skolan skiljer sig från andra samhällssektorer genom att Skolverkets tillsyn, med undantag för tillsynen över fristående skolor, inte är reglerad i lag, utan endast i Skolverkets instruktion. I de allra flesta fall är detta inte ett problem för utbildningsinspektionen. Kommuner och skolor välkomnar inspektionen, bidrar med det underlag som efterfrågas och rättar sig om inspektionen har krav på åtgärder eller pekar på förbättringsbehov. Det finns dock enstaka exempel där detta inte sker och där en reglering av tillsynen med möjlighet till sanktioner vore att föredra framför dagens situation. I sitt remissvar på Skollagskommitténs betänkande välkomnade därför Skolverket förslaget att bestämmelser om tillsyn samt möjligheten att tillgripa sanktioner förs in i skollagen. Det är väsentligt att det är möjligt att ytterst kräva en efterlevnad av de statliga bestämmelserna om målstyrningens principer skall fungera. Det handlar även om att den statliga tillsynen skall framstå som trovärdig gentemot skolans intressenter och samhället i övrigt.

Det arbete som har påbörjats för att förtydliga styrningen av grundskolan och motsvarande skolformer kan också komma att få stor betydelse för utbildningsinspektionens arbete. Exempelvis har en särskild utredare (U 2006:02) tillkallats för att se över hur mål- och uppföljningssystemen för grundskolan och motsvarande skolformer kan stärkas och utvecklas för att kvaliteten i utbildningen skall förbättras. Utredaren skall redovisa sina bedömningar och förslag till regeringen senast den 1 maj 2007.

Den 30 november 2006 uppdrog regeringen dessutom åt Skolverket att i ett första steg föreslå innehåll i mål att uppnå i svenska och matematik för årskurs 3 och i ett andra steg utforma nationella prov i dessa ämnen för denna årskurs. Uppdragets första steg skall redovisas senast den 10 juni 2007. Skolverket skall, vad avser uppdragets andra steg, tillse att proven kan användas för första gången under vårterminen 2009. Detta uppdrag skall redovisas senast den 1 augusti 2009.

En arbetsgrupp har vidare tillkallats inom Utbildningsdepartementet med uppdrag att utreda och föreslå en betygsskala med flera steg än i dag för alla skolformer, där betyg skall sättas. Utgångspunkter för arbetet skall vara att betygsskalan skall ha sju steg, att betygssystemet även fortsättningsvis skall vara mål- och kunskapsrelaterat samt att betyg ges från och med höstterminen i årskurs 6 i grundskolan och grundskolskolan och från och med årskurs 7 i specialskolan. Arbetsgruppen skall redovisa sina överväganden och förslag senast den 15 oktober 2007.

Slutligen har en särskild utredare tillkallats med uppdrag att lämna förslag till en framtida struktur för gymnasieskolans studievägar. Tre olika huvudinriktningar skall

finnas som var och en leder till gymnasieexamen – studieförberedande, yrkesförberedande och en modern, flexibel lärlingsutbildning. Utredaren skall därutöver bl.a. föreslå behörighetskrav och examenskrav samt hur betygssystemet bör utformas. Uppdraget skall redovisas senast den 31 mars 2008.

3. Dagens inspektion

3.1 Dagens inspektionsmodell

Till grund för dagens utbildningsinspektion ligger en inspektionsmodell inom vars ram alla lokala verksamheter bedöms. Modellen har justerats under perioden från 2003. Den inspektionsmodell som Skolverket nu arbetar med bygger dels på erfarenheter som Skolverket har från tidigare tillsyn och kvalitetsgranskning, dels på kunskaper om modeller i andra inspektionsverksamheter – nationellt och internationellt. Även om modellen omfattar ett helhetsperspektiv utifrån gällande läroplaner är det viktigt att tydliggöra att inspektionerna inte gör anspråk på att skapa en heltäckande bild av en huvudmans förskole- och utbildningsverksamhet.

Utbildningsinspektionen genomförs i olika faser. I en första fas görs en kartläggning av de kommunala och fristående verksamheter som inspektionsperioden omfattar. Därefter genomförs besök och intervjuer med företrädare för kommunen samt med elever, personal och föräldrar, varefter insamlat utredningsmaterial analyseras. Samtliga skolor besöks av inspektionen. När det gäller förskoleverksamheten och skolbarnsomsorgen har inspektionen främst ett huvudmannaperspektiv. Intervjuer med personal och föräldrar genomförs dock för att få en bild av verksamheten. Skolorna och huvudmännen ges möjlighet att granska faktabeskrivningen innan slutliga versioner av inspektionsrapporterna fastställs. Vid ett återbesök i kommunen redogör sedan ansvariga inspektörer för sina slutsatser och bedömningar. Hela inspektionsprocessen präglas av saklighet, opartiskhet och respekt för lokala förhållanden och för den lokala utförarens ansvar. Det gäller både vid besök och vid återrapportering.

I Skolverkets inspektionsbeslut och inspektionsrapporter redovisas vilka brister som snarast måste åtgärdas (kritik- eller bristområden). Huvudmannen skall inom tre månader skriftligen redovisa till Skolverket vilka åtgärder som vidtagits med anledning av verkets krav. Skolverkets beslut innehåller också en redovisning av områden som enligt Skolverkets bedömning behöver utvecklas (förbättringsområden). Skolverket ger inte konkreta förslag till hur skolorna eller huvudmännen skall ta itu med förbättringsåtgärderna. Det är huvudmännen och de verksamma i varje nivå som ansvarar för och beslutar om vilka medel och metoder som behövs för att utveckla verksamheten. Enligt nuvarande rutiner skall vidtagna förbättringar med

anledning av Skolverkets inspektion redovisas till Skolverket vid en s.k. tvåårsuppföljning med huvudmannen.

När en kommun blir föremål för inspektion inspekteras även de fristående skolor som finns i kommunen. Därutöver inspekteras nystartade fristående skolor senast under skolans andra verksamhetsår. Inspektionen av fristående skolor sker på ett likartat sätt som för kommunala skolor. Vissa smärre skillnader finns beroende på skillnader i författningarna. Till skillnad mot inspektionen av kommunala skolor så har Skolverket vid inspektionen av fristående skolor möjlighet att förelägga en fristående skola att rätta till sådana brister som strider mot vissa grundläggande bestämmelser i skollagen. En skola som inte avhjälper dessa brister bedöms inte längre uppfylla kraven för godkännande respektive rätt till bidrag och Skolverket kan återkalla godkännandet respektive rätten till bidrag för skolan.

Sedan utbildningsinspektionens tillkomst 2003 har inspektionsmodellen indelats i följande tre huvudområden med underområden:

- **Resultaten** handlar om barnens, elevernas och de studerandes utveckling och lärande, de kunskaper och de färdigheter de uppnår. För t.ex. grundskolan omfattas såväl kunskaper, utveckling och lärande relaterat till ämnesövergripande mål som normer och värderingar.
- **Verksamheten** handlar om hur man på skolan eller i kommunen arbetar för att nå målen i läroplaner och kursplaner. Det gäller arbetet med studiemiljö, möjligheter till delaktighet, den pedagogiska verksamheten, betygssättningen, stödinsatserna, ledningen av verksamheten och kvalitetsarbetet.
- **Förutsättningarna** handlar om tillgången till omsorg, pedagogisk verksamhet och utbildning samt resurserna i form av personal, materiel och lokaler samt, då det gäller fristående skolor, även stabilitet.

De metoder som används är dokumentstudier, intervjuer, iakttagelser i verksamheten samt i viss mån enkäter. Såväl skol- som huvudmannarapporter följer strukturen med resultat, verksamhet och förutsättningar.

Inspektionsrapporter och beslut görs tillgängliga på Skolverkets webbplats www.skolverket.se.

3.2 Har dagens inspektioner någon effekt?

Skolverket har idag tre källor för att bedöma effekterna i verksamheten av inspektionen med nuvarande modell – resultaten från tremånadersuppföljningen, resultaten från tvåårsuppföljningen och en extern effektstudie som genomförts av Ekonomistyrningsverket (ESV)¹.

¹ Skolverkets utbildningsinspektion – ger den några effekter? Slutrapport januari 2006

Erfarenheten är att de allra flesta huvudmän har åtgärdat identifierade kritikområden vid tremånadersuppföljningen. Den uppföljning som så här långt gjorts av läget efter två år visar dessutom att alla huvudmän har arbetat med de förbättringsområden som inspektionen påtalat; i de flesta fall har detta också skett på ett tillfredsställande sätt. I några fall kvarstår dock förbättringsområden att arbeta vidare med. Det gäller främst områden som kvalitetsarbete, lärarnas behörighet, stöd/åtgärdsprogram och elevinflytande. Några kritikområden har resterat från tremånadersuppföljningen. Exempel finns också på att kritikområden som hade åtgärdats, eller var på väg att åtgärdas vid tremånadersuppföljningen, återfinns igen vid tvåårsuppföljningen.

Skolverkets utbildningsinspektion fortsätter att följa upp utvecklingen i det fåtal kommuner som inte till fullo har genomfört de åtgärder som inspektionen har bedömt som nödvändiga. Det går att urskilja två olika anledningar till att inte alla kritik- och förbättringsområden är åtgärdade. Det vanligaste skälet är att det saknas tillräcklig kunskap för att genomföra nödvändiga förändringar. Mer ovanligt, men förekommande, är att kommunen medvetet avstår från att åtgärda kritik. Som nämnts tidigare saknar Skolverket sanktionsmöjligheter i förhållande till kommunerna, tillämpliga för denna typ av situationer.

Tvåårsuppföljningen visar att en effekt av inspektionen är förbättrade kunskaper om måldokumentet och om styrsystemet. I stort sett alla huvudmän uppger att de genom inspektionen har fått hjälp med sitt förbättringsarbete. Många gånger har förbättringsområdena varit kända för huvudmännen sedan tidigare, men påfallande många kommuner uppger att inspektionen också bidragit till att öka medvetenheten. Här sammanfaller erfarenheterna från tvåårsuppföljningen med resultaten från ESV:s utvärdering. I den senare framgår att trots att inspektionernas syfte framför allt upplevs som kontrollerande har många respondenter också sett den som ett stöd i sin utveckling. Inspektionen verkar enligt utredarna i relativt stor utsträckning hitta de brister som finns i verksamheterna. Inspektionerna upplevs som relevanta och viktiga av skolorna och kommunerna. De brister och förbättringsområden som påpekas av inspektionen kommer sällan som en överraskning, men bidrar till att åtgärder kommer till stånd eller tidigareläggs.

Sammantaget pekar både tvåårsuppföljningen och ESV:s studie på att inspektionen har effekter på verksamheten. Tvåårsuppföljningen visar också att de allra flesta huvudmän tar till sig inspektionens kritik på ett konstruktivt sätt.

4. Vidareutvecklingen av inspektionsmodellen

Trots att dagens inspektionsmodell är förhållandevis framgångsrik finns behov av, och inte minst möjligheter med, att utveckla den vidare. Sedan sommaren 2006 pågår därför ett arbete med att vidareutveckla dagens inspektionsmodell. Arbetet

innebär inte en fullständig omorientering av arbetet, utan är ett förändringsarbete som utgår från dagens modell och erfarenheterna av denna. Arbetet är en process där olika förändringar prövas och implementeras successivt. Målsättningen är att en ny modell skall kunna tas i bruk under 2008, en tidpunkt som sammanfaller med tidpunkten för de av regeringen aviserade förändringarna för inspektionen.

4.1 Utgångspunkter för utvecklingsarbetet

Huvudsyftet med utvecklingsarbetet är att **öka effekten av inspektionen i de inspekterade kommunerna och skolorna**, dvs. att i än högre grad bidra till ökad måluppfyllelse i skolor och övriga verksamheter och rättssäkerhet för barn och elever. För att detta skall kunna ske krävs en utveckling av både modell och metoder. Här ges exempel på identifierade utvecklingsområden:

- **Ökad fokusering** – Det finns en stor mängd mål och bestämmelser som styr skolors och huvudmäns verksamhet. Detta ställer krav på att inspektionen prioriterar. Dagens inspektionsmodell har dock en relativt stor bredd, med konsekvensen att inspektionsarbetet riskerar att förlora det fokus det bör ha på det som är mest betydelsefullt för elevernas kunskapsutveckling och måluppfyllelse i övrigt. Det blir svårt att skilja stort från smått. Utvecklingsarbetet bör därför sikta på att inspektionen skall bli mer fokuserad.
- **Skarpare och tydligare inspektion** – Inspektionen bör bli skarpare och tydligare. Erfarenheterna från inspektionens första tre år visar att brister av ”formaliakarakter”, exempelvis att en handlingsplan saknas ofta lyfts fram som angelägna brister att åtgärda, medan bedömningarna av mer komplicerade områden som t.ex. bristande kunskapsresultat eller brister i processer, ofta inte blir tillräckligt skarpa och tydliga och därför kan uppfattas som mindre angelägna att åtgärda. En strävan är därför att även denna typ av situationer, där så är befogat, i högre utsträckning skall kunna bedömas som allvarliga med krav på åtgärder, inom ramen för det befintliga regelverket.
- **Ökad behovsstyrning** – Idag inspekteras alla kommuner och skolor på i stort sett samma sätt, oberoende av om kommunen eller skolan har en väl fungerande verksamhet eller ej. Vid planeringen tas visserligen hänsyn till om skolan är stor eller liten samt, för gymnasieskolan, om programstrukturen är komplicerad eller ej. Det finns emellertid behov av att i planeringen i högre grad även ta hänsyn till kommunens eller skolans resultat och måluppfyllelse samt situation i övrigt. Mer utvecklade förarbeten än dagens bör påverka planeringen av inspektionsarbetet. I vissa fall bör inspektionen kunna fördjupas.
- **Ökad flexibilitet** – I dagsläget har den regelbundna inspektionen en förhållandevis fast planering av sitt arbete. Vissa möjligheter finns emellertid att tidigare lägga en kommun i planeringen om det finns indikationer på brister. Denna typ

av flexibilitet bör dock utvecklas ytterligare, i syfte att minimera behovet av särskilda insatser inom Skolverket.

- **Ökad likvärdighet** – Det kan låta som en motsättning att inspektionerna bör bli mer likvärdiga när de samtidigt behöver bli mer behovsstyrda. Vad som avses är emellertid att den inspektion som sker i ett basutförande skall vara mer likvärdig samtidigt som ett ökat utrymme ges för situationsanpassning och behovsstyrning. I det senare blir olikheten en tillgång. Målsättningen måste också vara att likvärdiga bedömningar görs av likartade situationer. I utvecklingsarbetet måste eftersträvas att så långt möjligt bygga in förutsättningar för likvärdig inspektion och likvärdiga bedömningar i både modell och metoder.
- **Mer jämförbara rapporter** – Rapporterna behöver bli kortare, mer lättillgängliga och mer jämförbara. Både skolrapporter och kommunrapporter bör innehålla en kärna av bedömningar som alltid skall ingå. Därutöver bör det finnas utrymme att tillföra ytterligare bedömningar, om det är särskilt motiverat, och i enstaka fall lägga till en fördjupad analys.
- **Förbättrad kvalitetssäkring** – Inspektionens arbete och inspektionens rapporter kvalitetssäkras fortlöpande. Detta sker både genom efterkontroller och ”förebyggande” bedömningsdiskussioner m.m., med en tyngdpunkt på efterkontroller. Vid utvecklingen av inspektionsmodellen, inspektionsmetoderna och inspektionsrapporterna bör kvalitetssäkringen i högre grad byggas in i modellen.
- **Snabbare handläggning** – I vissa fall tar idag inspektionen av en kommun och dess skolor alltför lång tid. Det innebär att skolor som inspekteras tidigt i en kommun får vänta länge på den upprättade skolrapporten. Detta är en fråga om hur arbetet organiseras som bör tas om hand i det fortsatta utvecklingsarbetet.
- **Ökad effektivitet** – Genom förbättrade rutiner och verktyg avseende förarbeten och rapportskrivning kan effektiviteten öka i basinspektionen och utrymme skapas för mer fördjupade och behovsstyrda inspektioner. I vissa fall handlar det här om att det behöver utvecklas IT-baserade verktyg till stöd för inspektionsarbetet som saknas idag.
- **Ökad vetenskaplighet i metoder** – Dagens inspektionsmodell baseras på väl beprövade vetenskapliga metoder. I utvecklingen av den nya modellen bör detta perspektiv förstärkas ytterligare.
- **Förbättrat underlag för nationell analys** – I samband med vidareutvecklingen av inspektionsmodellen kommer basen av information för analys att bli smalare, p.g.a. fokusering. Samtidigt bör kvaliteten på underlaget i denna kärna i basinspektionen kunna öka, till följd av att kärnan blir obligatorisk i alla inspektioner. Fördjupade och tematiska inslag kommer därför att kunna fördjupa analysen inom vissa områden.

- **Mer varierade arbetsuppgifter inom inspektionen** – En målsättning med utvecklingsarbetet är att skapa ökad variation i det kvalificerade arbete som inspektionsuppdraget innebär. I detta ligger både möjligheterna till fördjupning i vissa skolor och kommuner och till arbete med metodutveckling med koppling till forskning inom skolområdet.

4.2 Den vidareutvecklade inspektionsmodellen

Mot denna bakgrund är målet att skapa en inspektionsmodell som med utgångspunkt i en risk- och väsentlighetsanalys har möjlighet att anpassa inspektionen efter behov i kommunen eller i skolan/verksamheten. Målsättningen är också att utveckla inspektionens underlag för dokumentanalys, liksom analysen i sig. I det sammanhanget prövas tanken på självvärderingar som komplement till olika statistikällor. Arbete med att öka inslaget av risk- och väsentlighetsanalys samt användningen av självvärderingar pågår även i ett flertal andra europeiska länder, exempelvis i England.

En ambition är också att den modell som utvecklas blir så flexibel att den lätt kan anpassas till förändringar av inspektionens inriktning liksom i det regelverk som styr de inspekterade verksamheterna.

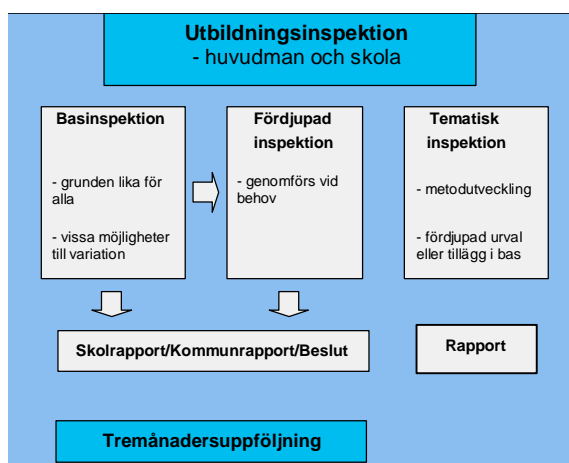
Arbetet med att vidareutveckla inspektionsmodellen sker processinriktat. Under våren 2007 genomförs en första pilotinspektion i tre kommuner och ett gymnasieförbund, där den nya huvudstrukturen tillämpas vid inspektioner och i rapporter. Under hösten 2007 kommer en andra pilotomgång att genomföras, där bl.a. en reviderad bedömningsskala och nya bedömningskriterier förs in i arbetet. Mycket befinner sig således fortfarande i en utprovningssfas. Båda pilotomgångarna följs löpande genom s.k. processutvärdering som avser den inspektionens arbetsformer. I samband med den andra pilotomgången kommer även att kunna utvärderas hur kommuner, skolor och eventuellt föräldrar uppfattar den nya modellen med avseende på både process och rapport. Den huvudstruktur som redovisas här bör ses som en stabil struktur i det fortsatta utvecklingsarbetet.

Modellens huvudstruktur

Om dagens inspektionsmodell är bred och till stora delar lika för alla skolor och huvudmän är avsikten att den vidareutvecklade modellen skall ha en fokuserad kärna lika för alla. Till denna skall finnas möjlighet att vid behov komplettera med ytterligare frågeställningar eller t.o.m. en särskild inspektion som går mer på djupet.

Alla kommuner och alla skolor skall inspekteras inom ramen för en **basinspektion**. Denna skall ge tillräckligt underlag för att inspektionen skall kunna uttala sig om brister, behov av förbättring och positiva exempel. Basinspektionen skall fokusera på kunskapsuppdraget och det som i övrigt är väsentligast för skolans eller verksamhetens måluppfyllelse.

Det är inte enkelt att göra denna avgränsning, om än nödvändigt. Basinspektionen skall i huvudsak bestå av obligatoriska inslag. Modellen skall dock redan inom basinspektionen ge möjlighet att anpassa inspektionen utifrån den risk- och väsentlighetsanalys som skall genomföras för varje skola och huvudman. Det innebär att utöver de obligatoriska inslagen skall också finnas tilläggsinslag som kan användas vid behov. Basinspektionen skall resultera i lättillgängliga, likvärdiga och jämförbara inspektionsrapporter som skall vara kortare än vad de är idag.

I de fall där den samlade analysen utifrån dokumentstudier och besök i basinspektionen gör att det bedöms som nödvändigt skall en **fördjupad inspektion** genomföras. En fördjupad inspektion skall kunna resultera i en fördjupad inspektionsrapport, anpassad efter aktuell frågeställning.

Uppföljning med huvudmannen skall ske efter tre månader av vilka åtgärder huvudmannen vidtagit med anledning av Skolverkets inspektionsbeslut. Om Skolverket, som aviserats, ges i uppdrag att genomföra inspektioner minst vart tredje år kommer däremot dagens uppföljning med huvudmannen efter två år sannolikt att ersättas med påföljande inspektion, då både på skol- och huvudmannanivå.

En **tematisk inspektion** bör kunna genomföras av olika skäl och på olika sätt. I första hand bör tematiska inspektioner genomföras i metodutvecklingssyfte eller för att fördjupa särskilda områden.

Det samlade kunskapsunderlag som inspektionerna resulterar i skall även framgent analyseras i syfte att bidra till en nationell bild av läget i kommuner och skolor. Även formerna för att analysera och redovisa dessa bidrag skall utvecklas.

Basinspektionen – bedömning på skol- och verksamhetsnivå

I utvecklingsarbetets första skede har tyngdpunkten lagts på att utveckla modellen för basinspektion. I detta arbete har den nu gällande strukturen med en uppdelning av inspektionsarbetet och rapportskrivandet utifrån undersökningsområdena *Resultat*

tat, Verksamhet och Förutsättningar övergetts. Strukturen går att förklara utifrån ett teoretiskt perspektiv, men har i den praktiska användningen visat sig ha brister framför allt vad gäller begriplighet och förmåga att skapa sammanhang. I utvecklingsarbetet prövas istället en struktur där basinspektionen koncentreras på följande huvudområden:

- Kunskaper
- Normer och värden
- Ledning och kvalitetsarbete

Huvudområdena är indelade i bedömningsområden och, under dessa, bedömningspunkter. Bedömningsområden och bedömningspunkter skall alltid kunna härledas till målen i skollagen, läroplanerna, skolformförordningarna eller andra författningar som styr verksamheten. Under det fortsatta utvecklingsarbetet skall grunderna för bedömningarna tydliggöras så att inspektionens bedömningar blir skarpare och tydligare än vad de är idag.

I utvärderingen av utvecklingsarbetet indikeras redan nu att denna struktur förbättrar förutsättningarna att i inspektionen tydliggöra kopplingen mellan t.ex. skolans resultat och de åtgärder som skolan vidtagit. Det blir exempelvis möjligt att i ett sammanhang bedöma en skolas kunskapsresultat, skolans kunskaper om och analys av sina resultat samt skolans åtgärder för att förbättra dessa. Genom att detta sker blir inspektionens rapporter också ett bättre stöd för skolans utveckling.

Huvudområdet **kunskaper** är starkt fokuserat i modellen. Inspektionen av en skola skall här utgå från uppgifter om och analys av studieresultat samt utvecklingen av dessa över tid. Inspektionen skall fokusera skolornas och huvudmännens insikt om kunskapsutvecklingen i alla åldrar och i alla ämnen. Hur ser resultaten ut, vilken kunskap har skolan om resultaten, vilken analys har man gjort och vilka åtgärder har man vidtagit eller planerar man att vidta? Här skall beaktas risken för att mer svärmätta kunskapskvaliteter tappas bort.

Inom området skall vidare bedömas t.ex. om eleverna har kunskap om målen, hur uppföljningen av elevernas kunskapsutveckling sker, om de individuella utvecklingsplanerna konkret beskriver vilka insatser som behöver vidtas för att eleven skall nå målen samt om åtgärderna genomförs och utvärderas. Andra viktiga områden är individanpassning, särskilt stöd, åtgärdsprogram och förutsättningarna för barn och elever med funktionshinder. Bedömning och betygssättning skall uppmärksammas, särskilt med avseende på skolornas arbete för en likvärdig betygssättning.

Bedömningen av studieresultaten är en grannlaga uppgift. Var går t.ex. gränsen för vad som skall bedömas som goda resultat och skall bedömningen skilja sig för olika skolor med hänsyn till deras förutsättningar? Skolverket har i olika sammanhang visat att elevers socioekonomiska bakgrund har betydelse för studieresultaten. Med hjälp av analysverktyget SALSA presenterar också Skolverket hur fristående och kommunala skolors samlade betygsresultat i årskurs 9, med hänsyn till skolornas

elevsammansättning, kan jämföras med modellberäknade resultat. Samtidigt måste bristande måluppfyllelse alltid påtalas. Målen gäller lika för alla elever.

Inom huvudområdet kunskaper skall dock även bedömas de åtgärder som skolan vidtar för att förbättra resultaten. Det innebär att en skola med svaga resultat ändå kan få goda omdömen för sitt arbete för att förbättra resultaten. Omvänt kan en skola med goda resultat brista i arbetet med att förbättra resultaten ytterligare och få sämre omdömen för detta. I ett längre perspektiv skulle detta kunna göras tydligt genom användandet av mått på skolans bidrag till elevernas utveckling.

För förskoleverksamheten och skolbarnsomsorgen inriktas inte inspektionen på kunskaper. Helt i enlighet med regelverket fokuseras inom detta område på verksamhetens arbete med att bidra till barnens utveckling och lärande. Här har bl.a. organiseringen i barngrupper och lokalernas lämplighet betydelse.

Huvudområdet **normer och värden** bör bl.a. omfatta studiemiljö, attityder och förhållningssätt samt förekomsten av trakasserier och andra kränkningar. Det systematiska arbetet mot sådana trakasserier och kränkningar samt likabehandlingsplanen skall alltid bedömas. Arbetet med att bidra till en demokratisk grundsyn hos barn, elever och studerande bör också bedömas liksom möjligheterna till ansvarstagande, delaktighet och inflytande för barn, elever och studerande. Området normer och värden regleras, utöver av skollagen, läroplaner etc. också av lagen (2006:67) om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever.

Det är av yttersta vikt att barn och elever utvecklar en demokratisk grundsyn, att de kan känna sig trygga i sin skolmiljö och att det inte förekommer någon form av trakasserier eller andra kränkningar. Redan detta gör att även området normer och värden måste prioriteras i samband med inspektionsarbetet. Till det kommer att en trygg och lugn studiemiljö, där ingen behöver vara rädd, också är en studiemiljö där barn och elever ges möjlighet att utvecklas och lära.

Huvudområdet **ledning och kvalitetsarbete** är centralt för hur väl en skola klarar sina huvuduppgifter. Betydelsen av rektors ledarskap är väl belagt bl.a. i forskningen om framgångsrika skolor. Även det strukturerade kvalitetsarbetet är en av de framgångsfaktorer som brukar lyftas fram särskilt. Området ledning och kvalitetsarbete bör på skol- och verksamhetsnivå omfatta uppgifter om och analys av exempelvis rektors pedagogiska ledarskap, personalens kompetens samt det systematiska kvalitetsarbetet. Kvalitetsarbetet bör omfatta uppföljning av måluppfyllelse och resultat i verksamheten som helhet, analys av dessa resultat samt åtgärder och utvärdering av åtgärder. Kvalitetsarbetet skall dokumenteras i kvalitetsredovisningen som dels utgör underlag för inspektionen, med information om skolan och som indikator på skolans kvalitetsarbete, dels skall bedömas med avseende på om den svarar mot förordningens krav.

För fristående skolor kommer basinspektionen, liksom i nuvarande modell, att behöva kompletteras med särskilda bedömningsområden och bedömningspunkter. Det gäller t.ex. stabiliteten i verksamheten.

Basinspektionen – bedömning på kommunnivå

Kommunernas ansvar för förskolverksamheten och skolbarnsomsorgen, skolan och vuxenutbildningen framgår av skollagen och andra föreskrifter. Det handlar t.ex. om

- kommunens ansvar för att verksamheten bedrivs i enlighet med nationellt fastställda mål- och riktlinjer,
- att barn, elever och studerande har tillgång till den utbildning de har rätt till,
- att det skall finnas rektorer för ledningen av utbildningen i skolorna,
- att kommunerna är skyldiga att för undervisningen använda lärare, förskollärare eller fritidspedagoger som har en utbildning avsedd för den undervisning de i huvudsak skall bedriva,
- att kompetensutveckling anordnas för den personal som har hand om utbildningen,
- att lärare, förskollärare och fritidspedagoger som undervisar har nödvändiga insikter i de föreskrifter som gäller för det offentliga skolväsendet,
- att kommunen uppfyller kraven på planering och systematisk uppföljning av sin verksamhet, t.ex. i förordningen (1997:702) om kvalitetsredovisning,
- att varje verksamhet skall ha en likabehandlingsplan i enlighet med kraven i lagen (2006:67) om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever,
- att organisationen av och resursfördelningen till skolor och andra verksamheter ger förutsättningar för en likvärdig utbildning.

Enligt inspektionens erfarenheter står det utom allt tvivel att kommunen genom sin styrning och ledning har stor betydelse för hur verksamheterna i en kommun fullgör sitt uppdrag. Inspektionen bör därför ha starkt fokus på detta vid sin bedömning på huvudmannanivå. Utgångspunkten för en sådan inspektion bör tas i verksamheternas kunskapsresultat och måluppfyllelsen i övrigt och hur skolorna arbetar för att nå målen. Finns det gemensamma drag mellan skolorna? Är variationerna mellan skolor stora? Har skolorna rimliga organisatoriska och resursmässiga förutsättningar? I nästa steg måste bedömas vilka kunskaper kommunen har om dessa förhållanden och om kommunen vidtar åtgärder med anledning av dessa kunskaper.

Fördjupad inspektion

En fördjupad inspektion skall genomföras när den samlade analysen utifrån dokumentstudier och basinspektion gör att det bedöms som nödvändigt att gå mer på djupet. Det kan t.ex. komma ifråga om det finns indikationer på särskilda brister och en komplexitet som kräver mer tid för inspektionen att belysa. Det är inte bristen i sig som skall vara avgörande utan vilket utredningsbehov som finns. En fördjupning skall kunna genomföras på en skola eller för en hel kommun. Fördjupningen bör alltid avse ett särskilt perspektiv av basinspektionen. Den kan därför kräva särskild kompetens och extra resurser varför beslut om fördjupad inspektion måste fattas i särskild ordning.

Vilka områden som kommer att bli vanligast för fördjupning kan inte besvaras idag. Detta kommer att visa sig successivt, bl.a. inom de båda pilotinspektioner som genomförs under 2007. Inom pilotinspektionerna ingår att ta fram kriterier som skall användas för att definiera när det finns behov av fördjupning.

Tematisk inspektion

Tematiska inspektioner bör i första hand genomföras i syfte att utveckla metoder för inspektionsarbetet inom angelägna områden. En tematisk inspektion bidrar också med underlag om tillståndet i den verksamhet som studeras. Tematiska inspektioner kan även genomföras som tillägg till basinspektionen. Det handlar i så fall om att under en bestämd period komplettera basinspektionen med ett begränsat antal frågor inom något angeläget område.

Tema för tema kan metoder utvecklas för både bas- och fördjupning. Sådana tematiska inspektioner bör ta utgångspunkt i litteraturstudier av befintlig kunskap och bör genomföras som urvalsstudier. De tematiska inspektionerna bör bidra till att successivt kvalificera inspektionen inom både bas och fördjupning. I det fortsatta utvecklingsarbetet skall ramarna för hur tematiska inspektioner skall genomföras ges sin utformning. Detta kan dock inte ske i detalj. En tematisk inspektion måste utformas utifrån den speciella frågeställning som skall belysas.

Områden som bör prioriteras för tematisk inspektion skall också identifieras. Det bör handla om områden för vilka det är väsentligt att utveckla inspektionsmetoderna ytterligare, t.ex. områden där basinspektionen behöver utvecklas eller där behovet av fördjupning är frekvent och där det saknas ett bra stöd för en sådan inspektion. Redan nu kan konstateras att området barn och elever i behov av särskilt stöd är ett utvecklingsområde inom inspektionens verksamhet. Det kan också handla om områden där det finns många indikationer på brister och där inspektionsmetoderna behöver bli mer träffsäkra.

Inspektionsrapporter

Målsättningen om kortare, mer lättillgängliga och mer jämförbara rapporter gäller för de inspektionsrapporter som följer av en basinspektion. Inom det pågående utvecklingsarbetet prövas för närvarande en skolrapport som bygger på ett strukturerat bedömningsunderlag. Bedömningar redovisas för förutbestämda bedömningsområden och bedömningspunkter under huvudområdena Kunskaper, Normer och värden samt Ledning och kvalitetsarbete. Därtill kommer att finnas en möjlighet att vid behov göra bedömningar för kompletterande punkter. Rapporten skall också innehålla en kort sammanfattning av inspektionens bedömningar i löpande text, mot bakgrund av en sammantagen analys av bedömningsunderlaget. Till denna skall, liksom idag, föras en lista med de åtgärder som skolan måste vidta inom tre månader samt förbättringsområden.

En fördjupad inspektion skall, som nämnts ovan, resultera i en fördjupad inspektionsrapport, anpassad efter aktuell frågeställning. Det gäller även en rapport från en tematisk inspektion.

Den modell för rapport som utvecklas skall användas även för fristående skolor, med de kompletteringar som redan nämnts. En fördjupad rapport kommer sannolikt att krävas i de fall en fristående skola blir föremål för ett föreläggande eller återkallande av godkännande eller rätt till bidrag.

4.3 Förbättrat beslutsunderlag

Liksom idag kommer metoderna inom den vidareutvecklade inspektionsmodellen främst bestå av dokumentstudier, intervjuer, iakttagelser i verksamheter samt eventuellt enkäter. I utvecklingen av dessa olika metoder bör så långt möjligt vetenskaplighet och beprövad erfarenhet tas som utgångspunkt. I det pågående metodutvecklingsarbetet har arbetet med att stödja den nya inspektionsmodellen med bättre beslutsunderlag organiserats i ett särskilt projekt. Underlaget skall användas dels vid planeringen av inspektionen, dels för att bedöma behovet av eventuell fördjupning och dels som underlag för inspektionsrapporten. Beslutsunderlaget skall bidra till en likvärdig bedömning av kommuner och skolor.

Arbetet med att utveckla beslutsunderlaget har i sin tur indelats med utgångspunkt från vilken källa informationen hämtas:

- Från **utbildningsinspektionen** hämtas uppgifter från tidigare inspektioner samt från tremånaders- och, tills vidare, tvåårsuppföljningar. Bedömningarna från tidigare inspektioner kommer på sikt att ge viktiga ingångsvärden vid påföljande inspektion.
- Från **andra källor på nationell nivå** hämtas t.ex. uppgifter av statistisk karaktär, om villkor för tillstånd avseende fristående skola, om anmälningar till Skolverket, inkl Barn- och elevombudet, eller till någon av ombudsmännen samt

eventuella beslut med anledning av sådana anmälningar. När det gäller de statistiska uppgifterna handlar utvecklingsarbetet både om att begränsa underlaget till det som har störst relevans för inspektionen och att utveckla relevanta och träffsäkra nyckeltal.

- Uppgifter från **huvudmannen respektive skolledningen** består idag bl.a. av kvalitetsredovisningar. Under projektet skall behovet av att komplettera dessa med andra underlag från huvudmannen och skolledningen utredas, t.ex. i form av självvärderingar, liksom metoder för hur detta kan ske. Försök med självvärderingar som metod har även genomförts under inspektionens inledande år. En internt genomförd utvärdering visar på positiva omdömen både från berörda rektorer och från inspektörer. Arbete med att utveckla självvärderingar som underlag för inspektionsarbetet pågår i ett stort antal europeiska länder. Genom självvärderingarna kan fler frågor ges svar redan i samband med den föreberedande dokumentanalysen. Inspektionsbesöken kan därigenom förberedas bättre, t.ex. genom att frågor som behövas tas upp identifieras tidigt.
- Uppgifter från **elever, föräldrar och personal** kan samlas in via enkätundersökningar. Här avses i första hand webbaserade enkätundersökningar. I en del av den första pilotomgången prövas sådana elev- och föräldraenkäter. Syftet är att bedöma värdet av att på ett likvärdigt sätt samla uppgifter från målgrupperna genom enkätundersökningar. Bland annat bör prövas om och hur enkätundersökningar kan komplettera de intervjuer som idag genomförs, samt om de i vissa fall kan ersätta föräldraintervjuer som annars ofta måste ske på kvällstid. En fördel med enkäter är att de, om svarsfrekvensen är tillfredsställande, blir mer representativa än intervjuer med ett fåtal individer.

När det gäller underlag som samlas in från huvudmän och skolor måste inspektionen alltid bedöma deras relevans. Ger t.ex. en kvalitetsredovisning eller en självvärdering en bild som överensstämmer med den faktiska verkligheten. Detta avgör den erfarna inspektören genom att göra kompletterande bedömningar. En kvalitetsredovisning är därmed inte endast ett dokument som redovisar skolans kvalitet och de förbättringar skolan avser att genomföra. Den ger också en indikation på kvaliteten i det kvalitetsarbete som finns på skolan. Om dokumentet inte har förankring i det faktiska utvecklingsarbetet är detta en viktig information.

Att inspektionen genomför enkäter med elever, föräldrar och eventuellt också lärare är ett sätt att utnyttja från skolan och kommunen oberoende källor. Detta har ett stort värde. Inför det fortsatta utvecklingsarbetet måste dock även vägas in att det kan finnas icke önskade effekter med sådana enkäter, t.ex. om inspektionens agerande påverkar kommunerna och skolornas eget arbete med att kartlägga elever och föräldrars attityder till skolan. En alternativ strategi är att inspektionen erbjuder instrument för de kommuner och skolor som inte själva genomför liknande undersökningar av god kvalitet.

4.4 Analys och rapportering från inspektionen

Under 2004 – 2006 har övergripande sammanställningar och analyser i form av årsrapporter över utbildningsinspektionens resultat tagits fram på nationell nivå. Den sista av dessa presenterar en sammanfattande bild av vad inspektionerna visat under inspektionens första tre år. I rapporten, som kommer att publiceras inom kort, redovisas också översiktligt hur inspektionen har utvecklats över tid.

Skolverkets utbildningsinspektion har inte för avsikt att i fortsättningen ge ut årliga rapporter på det sätt som tidigare har skett, då motsvarande redovisning i allt väsentligt görs i Skolverkets lägesbedömning. Avsikten är att istället ersätta den årliga rapporten med tematiska rapporter. Sådana tematiska rapporter ger större möjligheter än tidigare att fördjupa analysen av de underlag som inspektionen bidrar med. Kärnan i empirin i sådana rapporter kommer att utgöras av underlag från utbildningsinspektionen, i lämpliga delar kompletterat med material och erfarenheter från andra studier. En ambition är att öka förutsättningarna att nå ut med inspektionens resultat i kommuner och skolor.

Under 2007 planeras en tematisk rapport om variation och likvärdighet i svensk skola baserad på rapporter från inspektioner genomförda i storstäder och glesbygdskommuner. En samlad redovisning kommer också att göras av de fördjupade granskningar som under 2006 genomförts inom verksamhetsområdena läs- och skrivinlärning, matematikinlärning, könsskillnader i studieresultat samt skolbibliotekens funktion. Ytterligare någon eller några rapporter med tematisk inriktning planeras under 2007. Sammanställningar planeras också av resultaten i genomförda tremånaders- och tvåårsuppföljningar.